Bilgilendirme Dokümanı

Uluslararası Ticarette Yabancı Rüşvet Riskleri, İşletmelerin Dikkat Etmesi Gereken Hususlar ve Uyum Önlemleri

1. Kavramsal Çerçeve: Yabancı Rüşvet Nedir?

Yabancı rüşvet (yabancı kamu görevlisine rüşvet verilmesi); uluslararası ticari faaliyetlerin yürütülmesi veya sürdürülmesi ya da haksız bir menfaat temin edilmesi amacıyla, bir yabancı kamu görevlisine veya uluslararası bir kuruluşun görevlisine, doğrudan veya dolaylı olarak haksız bir menfaat vaat edilmesi, teklif edilmesi veya verilmesidir.

Yabancı rüşvet riski değerlendirilirken; kamu görevlisi tanımının sadece devlet memurlarını değil, uluslararası örgüt ve KİT çalışanlarını da kapsadığı, rüşvetin sadece nakit para değil her türlü maddi/manevi çıkar veya hediye şeklinde olabileceği, fiilin aracılar/iş ortakları üzerinden işlenmesinin sorumluluğu kaldırmadığı ve rutin gümrük ya da ruhsat süreçlerini çabuklaştırmak amacıyla yapılan küçük tutarlı "hızlandırma ödemelerinin" dahi suç teşkil ettiği hususları önemle dikkate alınmalıdır.

2. Konunun Önemi ve Arka Planı

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Uluslararası Ticari İşlemlerde Rüşvetle Mücadele Çalışma Grubu tarafından yayımlanan değerlendirme ve takip raporlarında, Türkiye'nin uluslararası taahhütleri çerçevesinde özel sektörde yabancı rüşvetle mücadele farkındalığının artırılmasına özel bir önem verilmektedir.

Özellikle **Tavsiye 12(a)** kapsamında; mikro, küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ) başta olmak üzere uluslararası alanda faaliyet gösteren şirketlerin yabancı rüşvet risklerine karşı bilinçlendirilmesi, kamu kurumları ve iş dünyası çatı kuruluşlarının eş güvenceyle hareket etmesi kritik bir zorunluluk olarak ele alınmaktadır. Küresel ticaretin kurallarının giderek katılaştığı günümüzde, rüşvetle mücadele standartlarına uyum sağlamak sadece hukuki bir zorunluluk değil, aynı zamanda işletmelerin uluslararası itibarı ve ticari sürekliliği için hayati bir unsurdur.

3. İşletmeler Bu Konuya Neden Dikkat Etmelidir?

Yabancı rüşvet; sadece ilgili kamu görevlisini veya şirketi değil, doğrudan rüşvet veren Türk şirketini, yönetim organlarını ve çalışanlarını da içine alan çok ağır hukuki, mali ve itibari riskler barındırır. İşletmelerin bu konuyu önceliklendirmesinin temel nedenleri şunlardır:

- **Ağır Cezai Yaptırımlar ve Sorumluluk:** Yabancı rüşvet suçu; ağır hapis cezaları, yüksek tutarlı adli para cezaları ve suçtan elde edilen gelirlerin (veya rüşvet konusu menfaatin) tamamının müsadere edilmesine yol açar.

- **Tüzel Kişi Sorumluluğu ve Ticari Yasaklar:** Şirketler (tüzel kişiler) açısından ağır idari para cezaları, kamu ihalelerinden men edilme ve ticari faaliyetlerin durdurulması riski bulunmaktadır.

- **Uluslararası Finansmana Erişim ve İtibar Kaybı:** Uluslararası finans kuruluşları, çok taraflı kalkınma bankaları ve küresel tedarik zincirleri (Due Diligence / Haklı Özen süreçleri kapsamında), yolsuzluk uyum programı olmayan veya bu konuda adı şaibeye

karışan şirketlerle iş yapmaktan kaçınmaktadır. Bir ihlal, şirketin küresel pazarlardaki varlığını bir anda sona erdirebilir.

4. İşletmelere Verilecek Temel Mesajlar

Üye işletmelere iletilmesinde fayda görülen ana mesajlar şunlardır:

- **"Sıfır Tolerans" Yaklaşımı:** Şirket yönetimleri tarafından yabancı rüşvete ve yolsuzluğa karşı net bir sıfır tolerans politikası benimsenmeli ve bu kültür tüm şirket çalışanlarına benimsetilmelidir.

- **Kolay Kazanç Değil, Kalıcı Risk:** "İşleri hızlandırmak" veya "ihaleyi kazanmak" amacıyla dış pazarlarda (aracılar, danışmanlar veya yerel ortaklar vasıtasıyla dahi olsa) yabancı kamu görevlilerine sağlanan her türlü menfaat suç teşkil eder ve kısa vadeli kazançlar şirketin tüm geleceğini tehlikeye atar.

- **Uyum Programı Bir Maliyet Değil, Güvencedir:** Etkili bir iç kontrol ve uyum programı, olası hukuki risklere karşı şirketin en büyük kalkanıdır.

5. İşletmelerin Dikkat Etmesi Gereken Hususlar ve Önerilen Tedbirler

İşletmelerin yabancı rüşvet risklerini minimize etmek için atabileceği somut adımlar şunlardır:

- **Aracı ve Üçüncü Taraf Denetimi:** Yurtdışı pazarlarda iş yaparken kullanılan yerel acenteler, danışmanlar, distribütörler ve ortaklar titizlikle incelenmeli; bu kişilerin rüşvet aracı olarak kullanılmasının önüne geçilmelidir.

- **Şeffaf Kayıt Düzeni (Hileli Muhasebeden Kaçınma):** Tüm ticari işlemler, harcamalar, "danışmanlık ücretleri" veya "hızlandırma ödemeleri" muhasebe kayıtlarında gerçeğe uygun, şeffaf ve eksiksiz bir şekilde gösterilmelidir. Kayıt dışı veya gerçeğe aykırı faturalandırmalar en büyük risk alanıdır.

- **Bildirim Mekanizmaları ve Şüpheli Durum Yönetimi:** Şirket içinde çalışanların hukuka aykırı talepleri veya rüşvet girişimlerini korkusuzca bildirebileceği güvenli iç ihbar kanalları kurulmalıdır.

- **Rüşvet Talebiyle Karşılaşılması Halinde İzlenecek Yol:** Yurtdışında herhangi bir kamu görevlisi tarafından doğrudan veya dolaylı olarak rüşvet talep edilmesi durumunda;

    - Talebin kesinlikle reddedilmesi,
    - Durumun derhal şirket üst yönetimine bildirilmesi,
    - Gerekli görülmesi halinde Türkiye'nin ilgili dış temsilciliklerinden (büyükelçilikler/konsolosluklar) veya hukuki danışmanlardan rehberlik alınması sağlanmalıdır.